

TIDAHOLMS
KOMMUN

Kultur Fritid
Bibliotekssamordnare, Ove Jansson

Fastställt: 2018-10-29

Reviderad:

Version:

Biblioteksplan för Tidaholms kommun 2019-2023

Förord.....	3
Inledning.....	4
Styrdokument	5
Nuläge – folkbibliotek.....	8
Nuläge – skolbibliotek.....	10
Strategisk målinriktning.....	11
Trender och målinriktning	12
Uppföljning	16

Förord

Biblioteksplanen är framtagen på initiativ av Kultur- och fritidsnämnden. Bibliotekssamordnaren har i dialog med utsedd referensperson från Barn- och utbildningsförvaltningen tagit fram underlaget.

Biblioteksplanen anger de viktigaste styrdokumenterna för biblioteksverksamheten, nuläget för folk- och skolbiblioteken och ett antal trender att förhålla sig till inom biblioteksområdet.

Tre områden anges för med politiska beslut för den övergripande strategiska inriktningen för perioden 2019-2023:

1. För att tydliggöra politiska inriktningen föreslås en övergripande prioritering av folkbiblioteksverksamheten:
  - 1.a. Fokus på tillgänglighet till biblioteket och dess resurser
  - 1.b. Barn och unga prioriteras när det gäller olika aktiviteter kring läsande, inspiration och deltagande.

2. Utveckla samverkan inom Bibliotek Mellansjö genom aktivt deltagande och nätverksbyggande.
  - 2.a. Öka utbudet av media
  - 2.b. Utveckla nya gemensamma funktioner
  - 2.c. Pröva fler gemensamma personalresurser

3. Tid avsätts för kompetenshöjning hos bibliotekspersonalen.

Kultur- och fritidsnämnden har behandlat biblioteksplanen 2018-05-17.

Barn- och utbildningsnämnden har behandlat biblioteksplanen 2018-05-15.

Inledning

I Bibliotekslagen infördes 2004 krav på att kommunerna ska anta biblioteksplaner. Kungliga biblioteket har sedan 2012 uppdraget att följa upp och kontrollera kommunernas biblioteksplaner och hur dessa följs. Kommunfullmäktige i Tidaholms kommun antog en biblioteksplan för biblioteksverksamheten 2008-10-27, "Möte och Kunskap : Biblioteksplan för Tidaholms kommun".

Efter förändring i Bibliotekslagen 2013 angående biblioteksplaner har kraven på planernas aktualitet skärpts av Kungliga biblioteket, vilket innebär att planen numera helst ska omfatta en tidsperiod på tre till fem år. Kungliga biblioteket utgår också från att antas i kommunens högsta beslutande organ, det vill säga Kommunfullmäktige.

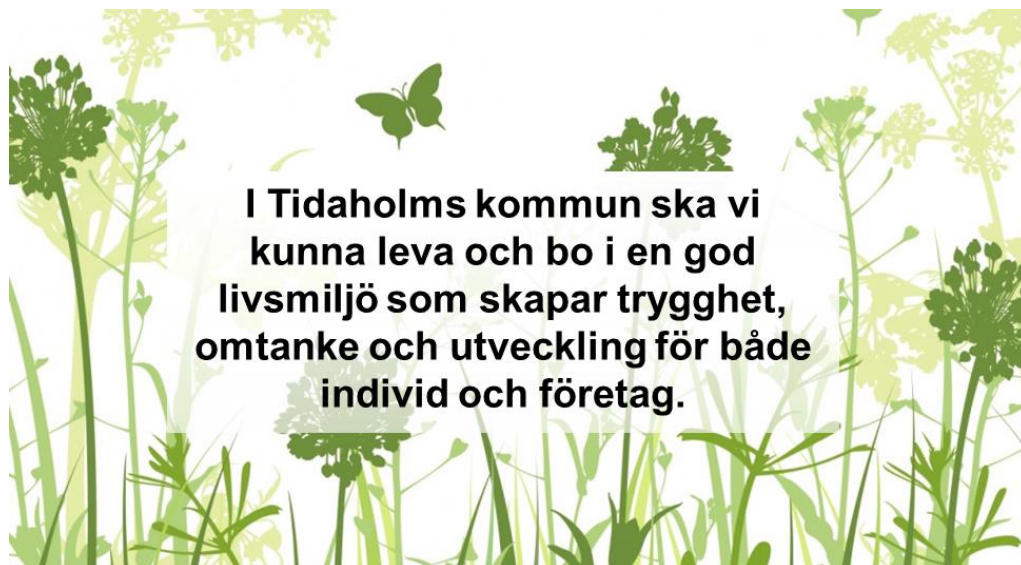
Biblioteksplanen ska vara ett politiskt styrdokument och omfatta både folkbiblioteken och skolbiblioteken. Kultur- och fritidsnämnden ansvarar för folkbiblioteksverksamheten och ansvaret för bibliotek inom gymnasie- och grundskoleverksamheten åligger Barn- och utbildningsnämnden.

Styrdokument

Tidaholms kommuns biblioteksplan utgår i första hand från följande styrdokument:

- Tidaholms kommuns vision och strategiska mål
- Bibliotekslagen
- Skollagen
- FN:s barnkonvention

Tidaholms kommuns vision och strategiska mål

Tidaholms kommun ska vara trygg, säker och trivsamt att bo, vistas och verka i. Omtanke för våra medborgare, vår miljö, vårt klimat, nästa generation och vår gemensamma framtid är vår ledstjärna i vardagen.

Vi vill ge samma möjligheter för alla invånare och tror att samverkan mellan samhällets aktörer är vägen till framgång. Nyfikenhet, gemensamt ansvar och samarbete mellan kommuninvånare, beslutsfattare, förvaltning, organisationer, föreningar och lokala företag ger förutsättningar för handlingskraft och utveckling för individer såväl som för företag.

Folkbiblioteket omfattas av alla strategiska mål men berörs mest av målen för Attraktiv kommun, Medborgaren i fokus och Livslång lärande.

Bibliotekslagen (SFS 2013:801)

Bibliotekslagen anger att varje kommun ska anta en biblioteksplan. I bibliotekslagen står det att varje kommun ska ha ett folkbibliotek och att det ska vara avgiftsfritt att låna litteratur.

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, de nationella minoriteterna och med personer med annat modersmål än svenska.

Folkbiblioteken ska särskilt främja läsning och tillgång till litteratur och särskild uppmärksamhet ska ägnas åt barn och ungdomar för att främja språkutveckling och stimulera till läsning.

Skollagen (SFS 2010:800)

”Eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek.”

Skolbiblioteken styrs, förutom av Bibliotekslagen, av skollagen. Kommunen ansvarar för att alla elever har tillgång till skolbibliotek. Enligt skolinspektionen ska följande vara uppfyllt för att eleverna ska anses ha tillgång till skolbibliotek:

- Eleverna har tillgång till ett skolbibliotek i den egna skolenhetens lokaler eller på rimligt avstånd från skolan som gör det möjligt att

kontinuerligt använda biblioteket som en del av elevernas utbildning för att bidra till att nå målen för denna.

- Biblioteket omfattar böcker, facklitteratur och skönlitteratur, informationsteknik och andra medier.
- Biblioteket är anpassat till elevernas behov för att främja språkutveckling och stimulera till läsning.

FN:s barnkonvention

Barns rätt till utbildning, kunskap och åsiktsbildning styrks i flera av de 54 artiklarna. I artikel 17 beskrivs att: "Barn ska ha tillgång till information och material från olika nationella och internationella källor, särskilt sådant som syftar till att främja dess sociala, andliga och moraliska välfärd och fysiska och psykiska hälsa".

Barnkonventionen beskriver också i artikel 6 alla barns rätt till utveckling efter sina förutsättningar. Tidiga läsfrämjande insatser stärker barnets möjlighet att ta till sig annan utbildning och kan fungera kompenserande där barn har olika förutsättningar att tidigt väcka ett intresse för läsning. Barns tillgång till information ska vara icke-diskriminerande enligt artikel 2, varför det särskilt ska beaktas att litteratur ska finnas till exempel på olika språk, på lättläst svenska och tillgänglig för personer med olika funktionsvariationer.

Nuläge – folkbibliotek

Folkbiblioteksstrukturen i Tidaholms kommun består idag av Tidaholms Stadsbibliotek, som också är huvudbiblioteket. Tidigare filialbibliotek har funnits i Folkabo, Fröjered och Madängsholm men dessa har avvecklats utifrån minskad utlåning på de mindre enheterna, svårighet att samordna med andra verksamheter och framförallt ett behov av att samla resurserna när biblioteksverksamheten blivit mer komplex både ifråga om bredd och djup. Efter förändringar i lokalförutsättningar i Ekedalens skola hösten 2017 ligger Ekedalens filialbibliotek vilande i avvaktan på ny biblioteksplan. Stadsbiblioteket fungerar även som gymnasiebibliotek för Rudbecksgymnasiet.

Under lång tid har Stadsbiblioteket även sålt bibliotekstjänster (personal, media mm) till Kriminalvården Tidaholm men på grund av allt högre krav på bemanning och säkerhet kommer detta att förändras. Ambitionen är att hitta ett serviceavtal som ger goda förutsättningar för att bedriva biblioteksverksamhet vid anstalten Tidaholm och som utgår från de förutsättningar som folkbiblioteket har att kunna leverera biblioteksservice.

Biblioteksorganisationen består idag av 6,0 tjänster, fördelat på 4,0 bibliotekariér (inklusive bibliotekssamordnare) och 2,0 assistenter. Av bibliotekariétjänsterna är 1,0 tjänst sålda bibliotekstjänster till Rudbecksgymnasiet med 0,5 tjänst och Kriminalvården Tidaholm med 0,5 tjänst. Bibliotekarierna har examen inom biblioteksvetenskap, vilket behövs för att hantera de olika biblioteksfunktioner som dagens biblioteksverksamhet behöver. Biblioteksassistenterna har dels lång erfarenhet och kompletterande personliga kompetenser, bland annat inom IT och kunskap om barnlitteratur.

Enligt Myndigheten för Kulturanalys sammanställning (hämtad från SCB) var nettokostnaden för biblioteksverksamheten i Tidaholm 395 kr/inv 2016. För riket totalt var motsvarande siffra 442 kr/inv och samma siffra för kommunerna i Västra Götaland 457 kr/inv. Skillnaden är 600-800 tkr/år vilket påverkar möjlig ambitionsnivå.

Folkbiblioteket har cirka 70 000 medier, varav 65 000 tryckta böcker och 5 000 övriga media som ljudböcker, DAISY, film och Tv-spel. Utlåning 2017 var 73 000 utlån, varav 60 000 för tryckta böcker och tidskrifter. Detta motsvarar 5,7 utlån/invånare. Utlåning/invånare var för Riket 2016 6,1 och snittet för folkbiblioteken i Västra Götaland 6,7. 2017 var Stadsbiblioteket öppet 1 815 timmar, varav 356 timmar var på lördagar eller efter klockan 17.00 på vardagar. Totalt hade Stadsbiblioteket 71 000 besök, vilket ger 39 besök/öppetimme.

En tydlig utveckling inom biblioteksväsendet i Sverige de senaste decennierna har varit att bibliotek inom ett visst geografiskt område gått ihop i samverkanslösningar. Utgångspunkten har ofta varit att samordna och effektivisera kring ett gemensamt IT-system för biblioteken. Annan gemensam verksamhetsutveckling har sedan kunnat ske med utgångspunkt från detta.

Inom Skaraborg har diskussion förts under flera år kring möjligheten till utökat samarbete på biblioteksområdet. Hösten 2014 påbörjades arbetet med en gemensam förstudie för gemensamt IT-system för de femton kommunernas bibliotek. Detta ledde till två klusterbildningar av kommuner för att gå vidare med att genomföra ett gemensamt IT-system inom respektive kluster. Tidaholm ingår i den samverkan som idag benämns Bibliotek Mellansjö och som omfattar Gullspång, Hjo, Karlsborg, Mariestad, Skövde, Tibro, Tidaholm och Töreboda. 1 mars 2018 var införandet av det nya bibliotekssystemet Koha klart med alla de åtta kommunerna.

Bibliotekssystemet Koha är ett så kallat open source-system, vilket innebär att källkoden är fritt tillgänglig för vem som helst. Utveckling av bibliotekssystemet sker genom att bibliotek runt om i världen gör utvecklingsarbete som sedan blir tillgängligt för alla deltagande bibliotek. Koha används idag av cirka 3 000 bibliotek i världen, men det är nyligen som bibliotek i Sverige börjat använda systemet. Bibliotek Mellansjö är i nuläget den största grupp svenska folkbibliotek som använder Koha.

Inom Bibliotek Mellansjö finns nu en gemensam mediekatalog, ett gemensamt låntagarregister och en gemensam tillgång till all media som finns på de åtta biblioteken. För att hantera det gemensamma bibliotekssystemet är också två förvaltningsledare på vardera 30% anställda inom Bibliotek Mellansjö.

Nuläge – skolbibliotek

Tidaholms kommun har skolbibliotek på alla kommunens skolor.

Skolbiblioteken ska vara tillgängliga för eleverna inom undervisningen och omfattar utlåning, undervisning i bibliotekskunskap, stöd och tips till elever och lärare i skolarbetet. Grundskolorna samverkar även med stadsbiblioteket och eleverna besöker stadsbiblioteket.

De centralt placerade skolorna inne i Tidaholm, har tillgång till egen bibliotekspersonal för olika aktiviteter och projekt.

Ytterskolorna i kommunen är bemannade via biblioteksservice det vill säga bemanning från stadsbiblioteket. Biblioteksservice innebär olika aktiviteter och projekt ute på skolornas bibliotek.

Gymnasiet och Kompetenscentrum samverkar med stadsbiblioteket i gemensamma lokaler.

I dagsläget finns skillnader i omfattning och innehåll för skolbiblioteksverksamheten i de olika skolorna i kommunen.

Strategisk målinriktning

Bibliotekets utbud och tjänster ska präglas av allsidighet och tillgängliggöra det historiska, spegla pågående samhällsdebatt och verka för läslust. Biblioteket ska vara lyhört för brukarnas behov och önskemål, och kunnig och serviceinriktad personal ger råd och vägledning i sökandet efter upplevelser eller kunskap i bibliotekets samlingar samt digitala medier och informationsresurser. Värdskapet är välkomnande och biblioteket är användarvänligt. Biblioteket präglas av ett jämlikt tilltal där varje besökare möts utifrån sina förutsättningar och behov.

För det lilla biblioteket är det en utmaning och svårighet att klara av att leverera service och tjänster av hög kvalitet på biblioteksgolvet, samtidigt som man ska hålla sig ajour med den utveckling som sker inom branschen och en allmän teknikutveckling. Att bygga nätverk i olika former och delta i olika kompetenshöjande aktiviteter är därför viktigt för att fortsätta vara relevanta.

Bibliotek Mellansjö är ett strategiskt samarbete för Tidaholms bibliotek för att möjliggöra en biblioteksutveckling som skulle kräva betydligt mer resurser, om ens möjligt för det lilla biblioteket. Tidaholms bibliotek ska medverka till att nuvarande samarbete inom Bibliotek Mellansjö ska fortsätta utvecklas för att öka utbudet av fysiska och e-medier, utveckla gemensamt digitalt bibliotek, samordna aktiviteter och arrangemang och möjliggöra tillgång till funktioner/tjänster som inte är möjliga för det enskilda biblioteket. Bibliotek Mellansjö ger också möjlighet att pröva ytterligare gemensamma tjänster för att mer effektivt och professionellt utföra specifika arbetsuppgifter.

Strategiska mål

1. För att tydliggöra politiska inriktningen föreslås en övergripande prioritering av folkbiblioteksverksamheten:
  - a. Fokus på tillgänglighet till biblioteket och dess resurser
  - b. Barn och unga prioriteras när det gäller olika aktiviteter kring läsande, inspiration och deltagande.
2. Utveckla samverkan inom Bibliotek Mellansjö genom aktivt deltagande och nätverksbyggande.
  - a. Öka utbudet av media
  - b. Utveckla nya gemensamma funktioner
  - c. Pröva fler gemensamma personalresurser
3. Tid avsätts för kompetenshöjning hos bibliotekspersonalen

Trender och målinriktning

Biblioteken finns i en samhällsstruktur där förändring går allt fortare. Biblioteken måste hela tiden förhålla sig till nya förutsättningar utifrån förändrade behov och krav från brukare, potentiella brukare och övrig omvärld. För att även i fortsättningen vara en relevant aktör i det öppna samhället måste biblioteket hela tiden vara berett på att ompröva arbetssätt och utbud av service. Några övergripande trender för biblioteket att förhålla sig till idag och den närmaste framtiden kan redan noteras.

- ✓ Förändrade medievanor innebär att allt fler har tillgång till digitala medier på ett enkelt och relativt billigt sätt. Allt fler läser och tar del av nyheter via digitala kanaler och det innebär att behovet av tillgång till fysiska medier minskar. Bredden av medietyper, dvs. fysiska och digitala former av böcker, tidningar, tidskrifter, musik, film mm, ökar också behovet av att biblioteket kan tillhandahålla ett brett utbud på många områden.
  - Tillhandahålla ett brett utbud av både fysiska och digitala medier
    - Biblioteket ska vara nyfiskt att pröva nya former och nya medier
  - Vara lyhört för brukarnas kunskap och efterfrågan på specifika medier
    - Inköpsförslag från brukarna är positivt och ska uppmuntras och i stor utsträckning tillgodoses

- ✓ Ökad mångfald i vårt samhälle ställer också krav på att tillhandahålla olika specialmedier. Det gäller behovet av medier på andra språk, men också medier som underlättar att lära sig svenska som lättlästa böcker på svenska, språkkurser och ordböcker. Även behovet av att kunna kommunicera med besökare på annat språk än svenska ökar, liksom behovet av förståelse och kunskap om andra kulturer. Biblioteket behöver också ha olika specialmedier för att stimulera och möjliggöra läsoplevelser hos olika grupper med funktionsvariationer. Detta kan vara specialinlästa böcker typ DAISY, böcker på punktskrift, lättlästa böcker i olika former eller kombinerade material.
  - Tillgängliggöra medier på de språk som är aktuella
    - Öka basbeståndet inom de mest efterfrågade språket
    - Medverka till en gemensam bestandsstruktur inom Bibliotek Mellansjö

- Öka kunskapen om andra kulturer
    - Kompetensutveckling för personal
    - Öka andelen anställda med annan etnisk bakgrund
    - Bygg nätverk inom Bibliotek Mellansjö
  - Kunskap om behovet av specialmedier och tillgång till olika specialmedier
- ✓ Konkurrens om tid är också en faktor som blivit alltmer tydlig. Det finns mycket annat som konkurrerar om tid i samhället och många vill att tidsinsatsen ska kunna minskas för olika delmoment. Biblioteket måste också utifrån detta hitta former för att fortsätta kunna konkurrera och vara relevant.
- Det ska vara enkelt att få kontakt med biblioteket och få snabb återkoppling
    - Tydliga kommunikationsvägar för kontakter
    - Rutiner och funktioner ska utformas från brukarnas perspektiv
  - Öka möjligheten till självservice (tillgång till biblioteket)
    - Införa självutlåningsfunktioner
    - Införa Meröppet
    - Utveckla 24-timmarsbiblioteket på nätet inom Bibliotek Mellansjö
- ✓ Biblioteksstrukturen har förändrats och det finns ett behov av att biblioteket kan möta medborgare och institutioner på andra platser än det fysiska biblioteket.
- Pröva att hitta metoder och funktioner för att flytta ut biblioteket
    - Utredda Mobila enheter inom Bibliotek Mellansjö
- ✓ Teknikutvecklingen innebär ständigt behov av att utveckla och förnya teknisk utrustning men också kunskapen kring användning av ny teknik.
- Utveckla det gemensamma bibliotekssystemet Koha utifrån brukarnas perspektiv
    - Delta i utvecklingsarbete inom Bibliotek Mellansjö och Svenska Koha-nätverket.
  - Öka bibliotekspersonalens kunskap om användandet av ny teknik

- ✓ Biblioteken är i sin grundidé en tidig föregångare till det som idag ofta kallas för delningsekonomi. Biblioteken bygger just på tanken att dela medier och kunskap fritt. Hållbarhetsperspektivet är en viktig del även inom biblioteksområdet. Biblioteken behöver därför utveckla hållbarhetsarbetet ytterligare. Digitala medier och nya digitala funktioner är viktiga delar i detta.
  - Biblioteket ska arbeta fram en miljöcertifiering.

- ✓ I dagens samhällsstruktur finns allt färre platser dit jag som besökare/kund/medborgare kan gå öppet. Biblioteket är en av dessa få mötesplatser där alla ska kunna känna sig välkomna utan några speciella orsaker. Det ska vara lätt att besöka biblioteket för vem som helst. Biblioteket är därför en grundbult i det demokratiska samhället.
  - Alla besökare ska känna sig välkomna och mötas med respekt och lyhördhet
    - Utbilda all personal i värdskapet
  - Nyttja biblioteket mer genom att använda biblioteksrummet mer flexibelt
    - Möjliggör för andra aktörer att använda bibliotekslokalen utanför öppethållande
    - Införa Meröppet

- ✓ I takt med att skolbiblioteken utvecklas behövs en strukturerad samverkan mellan folkbiblioteket och skolbiblioteken.
  - Framtagande av en samverkansplan för folkbiblioteket och skolbiblioteken
    - Inventera likvärdigheten på kommunens skolbibliotek, inkluderat att prioritera resursfördelning, förutom böcker, även vad gäller teknik, lokaler, personal och utbildning (BUN)
    - Se över ansvarsfördelningen mellan skolbibliotek och stadsbiblioteket (BUN)

- ✓ Allt fler kommer att studera längre och framförallt vid fler tillfällen under livet. Behovet av stöd för livslångt lärande kommer att behöva utvecklas.
  - Öka tillgången på studielitteratur genom Bibliotek Mellansjö och det nationella bibliotekssystemet

- Genomför kompletteringsinköp
  - Nyttja inlån (fjärrlån) från nationella biblioteks-Sverige
- ✓ Bibliotekarier är idag en bristresurs, vilket gör att det är svårt att rekrytera bibliotekarier till framförallt de mindre biblioteken. Behovet av fler kompletterande kompetenser på biblioteken är också en utmaning att hantera. Möjligheterna att inom Bibliotek Mellansjö att skapa samverkanstjänster mellan biblioteken kan vara en möjlighet att skapa tjänster som lockar fler.
- Medverka till att skapa fler gemensamma samverkanstjänster inom Bibliotek Mellansjö

Uppföljning

Uppföljning av de strategiska målen görs varje år i samband med den årlig uppföljning av kommunens strategiska plan.

Inför revidering av biblioteksplanen 2023 görs en större genomgång som underlag för nästa biblioteksplan.